

LBRIS

We know
books

Coordonator Corint Istorie Autori Români
FLORIN-RĂZVAN MIHAI

LAVINIA BETEA

Povești
din
cartierul Primăverii

Ediție revizuită și adăugită

CORINT
ISTORIE
AUTORI ROMÂNI

- Schraer, Iosif 100
 Scurtu, Natalia 107
 Sfetcu, Paul 14, 24, 46–48, 154, 405, 413
 Shaoqi, Sin 285
 Sidorovici, Alexandra 63
 Socor, Matei 147
 Stalin, Iosif 9, 56, 63–69, 78, 89–92, 94, 104, 113, 129, 143, 145, 146, 151, 178, 182, 275, 284, 285, 292, 293, 296, 304, 307, 315, 341, 347, 356, 378–380
 Stancu, Zaharia 31, 39
 Sternberg, Heinrich 130
 Stoian, Ion 14, 342, 344, 346, 349, 352, 353, 363, 381, 382, 414
 Stoica, Gheorghe 336, 349, 381, 382, 387, 405
 Suder, director mină 123
 Sukarno 33
 Suslov, Mihail 264
 Șchiopu, Bucur 200
 Șchiopu, Svetlana 200
 Șelmaru, Florica 229
 Șelmaru, Traian 181, 183, 229
 Șiclovan, Ion 249
 Șiperco, Alexandru 149
 Ștefan, Felicia (căs. Chiodean) 113
 Ștefănescu-Delavrancea, Barbu 31
 Șutov, consilier sovietic 88
 Teodosiu, Mitică 22
 Thorez, Aurore 134, 138
 Thorez, Maurice 70, 81, 134–135, 138
 Tiajelnikov, Evgheni 335, 341, 342, 360, 361
 Tismăneanu, Vladimir 191, 195, 198, 305, 306, 322
 Titel-Petrescu, Constantin 262
 Tito, Iosip Broz 33, 54, 64, 242, 320
 Togliatti, Palmiro 135
 Toma, Alexandru 174
 Toma, Ana (Grossman)
 Toma, Sorin 164, 166, 167, 176, 188–190, 196–198
 Trofin, Virgil 239
 Țiulescu, Constantin 168
 Uglar, Iosif 249
 Ulianițchi, Frida 173
 Ursu, Ion 252
 Vătafu, Vladimir 235
 Valev, Emil 127
 Valeriu, Emanuel 156, 158
 Valeriu, Victor 156
 Vasch, Maxy 235
 Vasilichi, Gheorghe 85, 87, 153, 158, 159, 374
 Vass, Ghizela 110
 Vișinski, Andrei 143, 177
 Verdeț, Ilie 254, 288, 289, 300, 358
 Vidrașcu, Gheorghe (Vanea Didenko) 29
 Vincze Ion 145, 208, 217
 Voinea, Dan 234
 Voitec, Ștefan 72, 221
 Xiaoping, Deng 285, 287
 Zaharescu, Ana 200
 Zaharescu, Barbu (Bercu Zuckerman) 200
 Zeiger, Simion 88
 Zelea-Codreanu, Corneliu 118
 Zetkin, Clara 132
 Zilber, Belu (Herbert) 131, 142

Cuprins

<i>Acronime și abrevieri</i>	5
<i>Dialoguri despre fața nevăzută a puterii</i>	9
1 – <i>Mândra Gheorghiu, despre „Gheorghiu-Dej, bunicul meu...”</i>	15
2 – <i>Paul Sfetcu, despre cei 13 ani din anticamera lui Gheorghiu-Dej</i>	46
3 – <i>Cu Gheorghe Gaston Marin, despre Rezistența franceză, electrificare, Canal, Kremlin, Casa Albă...</i>	78
4 – <i>Ștefan Sirbu, nepotul lui Ștefan Foriș, despre trei generații în vârtejul politicii</i>	96
5 – <i>Ion Filimon Sârbu, fiul logodnicei lui Gheorghiu-Dej, despre romantismul revoluționar al ilegaliștilor</i>	116
6 – <i>Tatiana Brătescu, fiica lui Marcel și a Anei Pauker, despre copiii Cominternului</i>	129
7 – <i>Valeriu Petrescu, fiul lui Petrescu-Grivița, despre fluxul întrerupt al memoriei dintre părinți și copii</i>	153
8 – <i>Sorin Toma, fost redactor-șef al „Scânteii”, despre nefericirea de a fi trăit acea tinerețe...</i>	166
9 – <i>Ioana Constantin, fiica adoptivă a lui Gheorghe Pintilie, primul director general al Securității, despre schimbarea „iubiților fii ai poporului” în „torționarii neamului românesc”</i>	187

10 – Andrei Lupu, fiul lui Petre Lupu, despre Ceaușescu și ai lui.	205
11 – Copiii lui Grigore Preoteasa, despre catastrofa de pe aeroportul Vnukovo, cum i-a confiscat Ceaușescu soacră-sii țuica de Petrești și cum și-a răsplătit nașul de partid.	220
12 – Maria Manolescu-Chivu, văduva lui Chivu Stoica, despre homosexualitatea lui Ceaușescu.	237
13 – Paul Niculescu-Mizil, despre metamorfoza lui 23 August	257
14 – Dumitru Popescu, zis Popescu-Dumnezeu, despre trei decenii în apropierea lui Ceaușescu.	271
15 – Ion Stănescu, fost șef al Securității, despre „fenomenul Pitești”, consilieri și agenți sovietici pe teritoriul României, birourile Securității din întreprinderi, invazia Cehoslovaciei din 1968 și turiștii străini din decembrie 1989.	295
16 – Generalul (r) Constantin Olteanu, fost secretar al CC cu propaganda și relațiile internaționale în 1989, despre ultimul an al Ceaușeștilor.	329
17 – Ion Stoian, ultimul ministru de Externe comunist, despre inițiativa și parcursul vizitei lui Ceaușescu în Iran din decembrie 1989.	352
Anexa 1 – Scrisoarea deținutului politic Gheorghe Gheorghiu	369
Anexa 2 – Testamentul lui Ștefan Foriș.	377
Anexa 3 – Stenograma discuției dintre Nicolae Ceaușescu și M.S. Gorbaciov din 4 decembrie 1989.	380
Bibliografie	405
Indice de nume	407

faceau contrabandă cu țigări și cafea și bișniță pe piața neagră cu mărfuri din magazinele speciale.

Sunt multe poveștile de viață din cartierul Primăverii, iar unele se spun în cele ce urmează. Le-am publicat întâi în 2010 la Editura Curtea Veche din București, urmate de o a doua ediție, la aceeași editură, în 2017. Ediției a treia, de față, i-am adăugat note și referințe suplimentare, în tonalitatea tipică istoriografiei, totdeauna în completare cu noi informații și surse documentare. Și trei capitole aparte. Convorbirile cu Paul Sfetcu, fostul șef de cabinet al lui Gheorghiu-Dej (publicate o singură dată, în 1995), Ion Stănescu, fostul șef al Securității în perioada de glorie a lui Ceaușescu, în *Jurnalul Național*, și cu Ion Stoian, ultimul ministru de Externe comunist, realizată pentru cotidianul *Adevărul*.

Amintirile decantate de spațiu și timp îndeamnă mai persistent acum la recunoștință și mulțumiri față de interlocutori, colaboratori și editori. Și, cum nimic nu-i leagă mai bine pe oameni decât efortul comun în scopul utilității sociale, le mulțumesc, în primul rând, colegilor mai tineri cu o generație din secția de istorie recentă: Paulei Mihailov, lui Ilarion Țiu și lui Florin-Răzvan Mihai, actualul redactor al volumului și coordonator al colecției unde a fost integrat. Minunați în capabilitatea, sensibilitatea și inspirația lor, le mulțumesc mai ales pentru plăcerea de a le admira devenirea în decursul atâtor ani. Recunoscătoare le rămân celor din staff și foștilor colegi gazetari de la *Jurnalul Național* (2004–2011) și *Adevărul* (2011–2013) pentru privilegiul libertății în aventura de a fi „istorici ai clipei” și deopotrivă investigatori ai prezentului și trecutului apropiat.

Cu respect și grațitudine, ca totdeauna, mă adresez cititorilor și editorilor care, iată, fac posibilă această a treia ediție a *Poveștilor din cartierul Primăverii*.

Lavinia Beta

Arad, 25 iulie 2025

1

Mândra Gheorghiu, despre „Gheorghiu-Dej, bunicul meu...”

Ne-am întâlnit într-o zi din iarna 2003–2004 la cabinetul ei de notar.

Mândra-Camila Gheorghiu ocolește presa și mondenitățile. Și-a dorit de mică să părăsească faimosul Cartier Primăverii. Mezina Licăi Gheorghiu¹ a aflat devreme că viața în paradisul puterii nu e nici fericită, nici liniștită, nici sigură. Sfidând exemplul mamei sale, și-a dorit cu ardoare să reușească în viață prin forțe proprii, să uite că a avut o familie neobișnuită. Independentă, frumoasă și plină de viață, oricine o vede astfel, acum, ar spune c-a reușit.

Când i-a murit bunicul, avea nouă ani. L-a cunoscut la apogeul puterii. Șocată de schimbările intervenite în relațiile celorlalți foști „tovarăși de viață și de luptă” cu familia defunctului, de modificările radicale de opinie asupra lui Gheorghiu-Dej² ale foștilor

¹ Vasilica (Lica) Gheorghiu (1928–1987), fiica mai mare a lui Gheorghiu-Dej. După ce și-a abandonat studiile economice la Moscova, s-a lansat în cinematografie. Primul care a distribuit-o într-un film a fost regizorul Liviu Ciulei. Poziția tatălui și oportunismul din breasla artistică i-au asigurat statut de vedetă. S-a căsătorit întâi cu Marcel Popescu. Au avut împreună trei copii. Datorită unei pasiuni pentru doctorul Gheorghe Plăcințeanu, Lica Gheorghiu a divorțat. După arestarea acestuia, s-a recăsătorit cu Gheorghe Rădoi, director al Uzinelor „Steagul Roșu” din Brașov.

² Gheorghe Gheorghiu-Dej (1901–1965), profesia inițială: electrician. Membru al PCdR din 1931 și deținut politic (1933–1944). Lider al Partidului Comunist din România (1945–1954, 1955–1965).

săi adulatori, a încercat să se protejeze refuzând orice investigație în trecutul primului lider comunist al României.

Interviul a fost publicat în revista *Magazin Istoric* (numerele din noiembrie și decembrie 2003) cu titlul *Pustietatea puterii*. Am regretat atunci, regret și acum că în transcrierea dialogului nu se poate reda comunicarea nonverbală. Lipsesc, din păcate, râsul contagios al intervievatei, mirările și blocajele intervievatoarei.

Despre copilăria și tinerețea lui Gheorghiu-Dej se știu puține lucruri. Există în familie amintiri din aceste etape ale vieții sale?

Într-o zi, o doamnă care-mi era clientă – ea însăși în relații de rudenie cu domnul Emil Constantinescu¹, fostul președinte – mi-a adus copia acestei scrisori². Mi-a lăsat-o atunci, înainte de 1996, într-un plic pe care scria „Să fii tare ca o stâncă, nu uita că ești româncă!”... devize din alea comuniste. Mă scuzați, poate veți fi crezut sau dorit altceva venind la mine, dar eu sunt împotriva sistemului comunist. Făcând Facultatea de Drept, am devenit potrivnică ideii de exclusivitate a proprietății de stat care generează dictatură. Trebuie să respecti ceea ce muncește și își agoniște omul cinstit. Și lasă-l să aibă propriile limitări ale vieții lui! Ideea de proprietate de stat permanentă mi s-a părut incompatibilă cu viața umană. Noi avem tendința să facem cât de mult putem și dacă avem copii, să lăsăm ceva în urmă. Am zis că e mai normală proprietatea privată. Revenind la scrisoarea aceasta a bunicului meu, el a scris-o, după cum e datată, în închisoarea de la Craiova prin 1934. Judecând după conținut, cred că scria unei surori de-ale lui. El a avut cinci surori.

Nici despre familia lui nu se știe aproape nimic...

¹ Emil Constantinescu (n. 1939), geolog și cadru universitar, fost membru al PCR, în 1996–2000 a fost președintele României după ce reprezentase în alegeri Convenția Democrată.

² Scrisoarea lui Gheorghiu-Dej din închisoarea Craiova (1934) – vezi Anexa nr. 1.

Vă spun eu câte ceva. Mai și trăiesc unii dintre ei. Dar cele cinci surori ale lui... vă dați seama că au murit, deși au fost longevive. Au fost, se spune, și femei frumoase... Cine mi-a lăsat scrisoarea mi-a spus: „Mândra, uite, păstrează asta, că nu prea mă interesează pe mine...” Și i-am răspuns: „Pentru mine-i foarte bine s-o am.” Avem munți de amintiri la care nu mai putem ajunge. Pentru că mama a fost căsătorită cu... Al doilea soț al ei nu era tatăl nostru și...

Tatăl Dvs. cine este?

Tatăl copiilor Licăi Gheorghiu se știe că a fost Marcel Popescu¹, care a murit. Nu știu cum. Oricum, l-am văzut de foarte puține ori...

Era ofițer de meserie? Alexandru Bârlădeanu² îl prezenta ca pe un fel de aghiotant al lui Bodnăraș³...

¹ Marcel Popescu (?) și-a început cariera după căsătoria cu Lica Gheorghiu, întâi ca adjunct al ministrului Comerțului Exterior (1952–1954), apoi ca ministru al Comerțului Exterior (1954–1957) și al Comerțului (1957–1959). După divorț, a fost „desărcinat” din funcții înscrise în nomenclatură.

² Alexandru Bârlădeanu (1911–1997), profesia inițială: economist. Fără a fi fost membru al PCdR, a rămas în URSS după anexarea Basarabiei (1940). Revenit în țară (1946), a ocupat funcții importante: secretar general în Ministerul Economiei Naționale (1946–1948), ministru al Comerțului Exterior (1948–1953), vicepreședinte al Comisiei de Stat pentru Planificare (1953–1955), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1955–1968) și reprezentant al României la CAER (1955–1966), fiind considerat artizanul politicii de independență economică a României promovată de Gheorghiu-Dej. A fost membru al CC al PMR (1955–1965) și membru al Prezidiului partidului și al CEx (1965–1968). Pensionat (în 1969), a semnat protestul contra lui Ceaușescu, cunoscut sub numele de „Scrisoarea celor șase” (1989). După căderea regimului comunist, a fost președinte al Senatului României și copreședinte al Adunării Constituante (1990–1992).

³ Emil Bodnăraș (1904–1976), ofițer. A dezertat în URSS (1932), unde a fost instruit pentru misiuni de diversiune și spionaj. Trimis în

Doctor în științe juridice. Om de mare calitate, spunea despre el un profesor de la Facultatea de Drept din București, Tudor Popescu, care era arbitru internațional juridic. Îl avusese, la arbitrajul internațional juridic, coleg. Marcel Popescu fusese ministru adjunct la Camera de Comerț până a murit.

Când a murit?

Oh, stați să mă gândesc... Prin 1970 și ceva, cred...

Atunci era divorțat de Lica Gheorghiu, mama Dvs....

Divorțaseră demult, aveam vreo trei ani când s-au despărțit și vreo cinci ani când au divorțat.

Dvs. sunteți fiica cea mică a Licăi Gheorghiu. Ultimul dintre cei trei copii ai ei, nu?

Sora mea este născută în 1950, fratele mai târziu. Eu în 1956. În momentul în care a murit mama, Rădoi¹, al doilea soț al ei, ne-a închis ușile și s-a terminat. Nu ne-a mai dat voie să intrăm, ne-a luat tot ce-a avut mama, implicit bunicul meu. Ne-a luat absolut tot și nu ne-a mai primit în casă. În acest tot... aveam un

România, a fost recunoscut din întâmplare și condamnat la zece ani de închisoare. Pus în libertate în 1943, a fost omul de legătură între conducerea comuniștilor din închisori și exterior, fiind implicat în lovitura de palat și arestarea Antoneștilor din 23 august 1944. Implicat, de asemenea, în înțelegerile secrete ale alegerii lui Ceaușescu în poziția de lider al partidului și susținător al promovării Elenei Ceaușescu, Bodnăraș a fost păstrat în vârful puterii. Din 1945 și până la moarte, a fost membru al CC al PCR. A fost vreme îndelungată ministru al Armatei (1947–1955), ministru al Transporturilor și Telecomunicațiilor (1957–1959), vicepreședinte și prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, vicepreședinte al Consiliului de Stat (1967–1976).

¹ Gheorghe Rădoi (1926–2001), profesia inițială: inginer mecanic. Director al Uzinelor „Steagul Roșu” Brașov (1960–1963), ministru al Industriei Construcțiilor de Mașini (1963–1965), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (18 martie – 21 august 1965). Membru al CC al PCR (1955–1958 și 1960–1969).

pod întreg care mai există și acum, cu poze, cu albume, cu chestiuni familiale. A murit și Rădoi între timp. Și a rămas fiul lui în acea casă, fiu care, de fapt, e înfiat. Rădoi a fost un om cu un caracter foarte urât. Înaintea mamei fusese căsătorit cu o femeie mai în vârstă decât el, văduvă de război, și avea acest băiat din prima ei căsătorie. Ca să capete un ascendent, Rădoi l-a înfiat repede pe băiat.

Gheorghe Rădoi era director la Uzinele „Steagul Roșu” Brașov când s-a căsătorit cu mama Dvs.... După mariaj a urcat în ierarhie.

S-a folosit și de poziția mamei, că a luat-o „puțin” în sus. Nu știu ce părere a avut bunicul despre el. Ceea ce pot să vă spun este că bunicul a vrut să ne înfieze. Când s-a căsătorit mama cu Rădoi, a zis: „Ei sunt copiii mei.” A prevăzut ceva. Nu știu ce. În orice caz, nouă ni s-a schimbat numele. Noi am fost convinși că ne înfiase bunicul, dar, în realitate, a fost o schimbare administrativă de nume. Dar amărâtul ăsta n-a știut, l-au păcălit.

Vă referiți la Gheorghiu-Dej... Păcălit în chiar timpul cât se afla la putere!

Ați înțeles?! Ne-au schimbat numele, dar el nu ne-a înfiat pentru că autoritățile l-au mințit... După ce a murit, când mi-a mai venit și mie mintea la cap, pe la vreo 18 ani, m-am frământat cu acest lucru. Când am intrat la facultate și am început să am noțiuni juridice, am zis: „Dar de ce am un certificat de naștere, unde sunt trecuți părinții mei naturali și mă cheamă totuși Gheorghiu, pentru că un copil ia numele tatălui, nu?!” Știam că m-a chemat Popescu.

Toți copiii Licăi Gheorghiu sunt în aceeași situație?

Pe toți trei copiii ne cheamă Gheorghiu. Dar nu din grandomanie. Ci cred că asta a fost dorința bunicului meu – să ne înfieze. Și cred că „acoliții” l-au cam păcălit! Multă lume l-a păcălit. Am avut un foarte mare respect pentru el. Pentru că în ciuda

pregătirii simple... pe care o veți mai vedea și pe aici, în scrisoare... Lumea a înțeles puține despre timpurile acestea și despre el. Eu nu vreau să-l ridic, dar cred că nu sunt nici la degetul mic al lui. În primul rând, pentru că a avut curaj. A fost un muncitor și asta însemna că era un nimeni. Aș fi vrut să vorbesc cu el, să-l întreb ce-a vrut totuși... dar aveam nouă ani când a murit.

Povestiți-mi, vă rog, despre familie! Nimeni nu a putut să-mi povestească despre familia în care s-a născut bunicul Dvs. Chiar Gheorghe Apostol¹, cu care a stat și în închisoare, scrie că Dej nu povestea despre satul, părinții sau surorile sale...

Ce să spună el despre familia sa? Familia și-a tras puterea și bunăstarea de pe urma amărâtului ăsta! Nu-i știu părinții.

S-a născut la Moinești, așa-i?

De unde erau părinții lui, putem afla la Bârlad. Am citit undeva că era acolo o statuie a lui, dar au dat-o jos. Ce știu despre părinții lui? Că erau foarte săraci și că avea încă cinci surori.

Așa poate fi explicat de ce băiatul a plecat atât de devreme de-acasă. Să-și facă un rost, iar puținul pe care-l aveau să rămână surorilor. Să le ajute măritișul după cutumele vieții rurale...

Nu. Și surorile au venit la București. Dar să știți că ele au fost alături de el. În chiar anii de condamnare. A avut o soră care a murit foarte devreme. Alta care trăia la Bârlad, căsătorită cu un

¹ Gheorghe Apostol (1913–2010), profesia inițială: muncitor. Fost ilegalist și deținut politic (1937–1944). Membru al CC al PMR/PCR (1945–1969) și al BP/CEX (1948–1969), prim-secretar al PMR (1954–1955). Dintre funcțiile deținute: președinte al sindicatelor muncitorești (1948–1961, 1967–1969), ministru al Agriculturii și Silviculturii (1953–1954), prim-vicepreședinte al Guvernului (1952–1954, 1961–1967). În 1969 a fost îndepărtat de Ceaușescu din conducerea partidului, fiind trimis ambasador în America Latină (1969–1988). Semnatar al „Scrisorii celor șase” (1989), a fost acuzat ulterior că în ancheta Securității s-a dezis de acel protest contra lui Ceaușescu.

artist, Oprea. Veneau foarte rar în București. I-am văzut de câteva ori. Altă soră care a stat pe lângă mama. Deși ele au fost ținute departe pentru că maică-mea și-a tras tot timpul neamul ei din Galați. Tot timpul pe femeile astea, surorile lui, le-a ținut deoparte. După părerea mea, indiferent de condiția lor, i-au fost foarte alături, surori bune, rude bune, dar, v-am spus, maică-mea nu prea le primea în casă.

Lica Gheorghiu considera familia mamei ei din Galați de mai bună condiție?

Ea era speriată să nu cumva să trebuiască să împartă ceva cu cineva. Asta a fost problema vieții ei.

A mamei Dvs. N-ați prea iubit-o...

Ba da, în copilărie am divinizat-o. Dar ea nu ne-a iubit... Noi am fost o mică activitate de comerț din partea ei. Ea a făcut copii și s-a mutat, a îndepărtat-o și pe sora ei, pe mătușa mea. Era foarte materialistă și tocmai de aceea căuta tot timpul să-i fie ei bine.

Dar tatăl ei, se spune, a iubit-o foarte mult!

Nu, mai mult pe noi decât pe ea. Pe noi, copiii, ne-a iubit. El mi-a pus și numele. Mama voia să mă boteze Camila. El a cerat-o: „Ce fel de nume e acesta? Ce cămilă îți trebuie? E frumoasă fetița? Atunci Mândra-i spunem!” Oriunde stătea în casă, cerea să stăm noi lângă el. Și când era pe moarte, cerea să ne vadă. El stătea în casă, n-a vrut să se interneze și ruga să ne aducă să ne vadă la ochi. Avea mască de oxigen, se uita la noi și plângea.

Știa că va muri?

Șigur că da. O să vedeți din scrisoare că lui nu i-a fost, în general, frică de moarte.

Când scria din închisoare avea 33 de ani. Era încă un om tânăr, iar tinerilor nu le este frică de moarte. Trebuie să fi avut însă o